

เสื้อปักเม็ดเดียว

“เรากำเพราะเรารัก อยู่กับป่าต้องนับถือป่า
ดูแลป่า ธรรมชาติสร้างคุณค่าทุกสิ่ง
ผ้าทอกะเหรี่ยงคือ
ผลผลิตจากธรรมชาติที่ดูแลเรา”

ผ้าทอกะเหรี่ยง

นางสมศรี ปรีชาอุดมการณ์

อายุ : 48 ปี

ที่อยู่ : 4 หมู่ 11 ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม
จังหวัดเชียงใหม่ 50270
โทร : 099-894-3709

ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเผ่าปะกาเกอญอ กลุ่มสะกอ ในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลอมเอาจิตวิญญาณรวม เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ที่นำเอาความผูกพันและการพึ่งพาธรรมชาติ รอบตัว มารังสรรค์งานหัตถกรรมให้ก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีการสืบทอดและส่งต่อภูมิปัญญาผ่านวิถีความเป็นอยู่จากรุ่นสู่รุ่น และวันนี้ “ครูสมศรี ปรีชาอุดมการณ์” ได้ทุ่มเทแรงกาย แรงใจที่จะรักษา มรดกแห่งชาติพันธุ์ไว้อย่างภาคภูมิใจ

พื้นฐานของชนเผ่ากะเหรี่ยงผู้หญิงทุกบ้านต้องทอผ้าได้ เพื่อใช้เป็น เครื่องนุ่งห่มในครัวเรือน การทอผ้าจึงเอกลักษณ์ที่บ่งบอกอัตลักษณ์ ของชนเผ่าที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ครูสมศรี เป็นอีกผู้หนึ่งที่เรียนรู้การทอผ้าจากแม่ โดยใช้เส้นฝ้ายจากเมล็ดฝ้าย ธรรมชาติที่ผ่านกรรมวิธีการเข็นเส้นด้ายด้วยมือ สู่เครื่องแต่งกาย ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มที่โดดเด่น ดังเช่น “ชุดขาวยาว” สำหรับหญิงสาว ที่ยังไม่แต่งงานสวมใส่ และเมื่อแต่งงานแล้วจะกลับมาใส่ชุดนี้ไม่ได้อีก ต้องเปลี่ยนมาสวมใส่เสื้อคู่กับผ้าซิ่น ที่ตัวเสื้อมีลายปักเม็ดเดียวหรือ ที่เรียกว่า “ลายเซซากิ” และ “ลายเซอูกิ” ซึ่งเป็นลายจอก สำหรับผู้ชาย จะใส่เสื้อสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาย นั่นคือ ความอดทนแข็งแรง

ผ้าทอ 13 ลาย

ครูสมศรีได้นำภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมที่ใช้เส้นฝ้ายธรรมชาติ ผ่านกระบวนการมัดลวดลายด้วยใบตอละอิวัตถุดิบในพื้นที่ลวกน้ำร้อนเพื่อให้ใบเหนียว แล้วนำมามัดเส้นฝ้ายเพื่อทำลายมัดหมี่ ก่อนนำไปย้อมสีฝ้าย ที่ครูสมศรีมีความเชี่ยวชาญและโดดเด่นในด้านการให้สีสันทัดจากธรรมชาติ ที่มีสีสดสวย ดิดทนและสีไม่ตกจากพื้นฐัฒธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น แก่นฝางให้สีแดงเข้ม ครั่งให้สีแดง ดอกเงาะป่าให้สีชมพู ขมิ้นให้สีเหลือง มะเกลือสีดำเข้มหรือน้ำตาล หรือแม้แต่ขี้เถาในเตาให้สีเทาหม่น สีเขียวได้จากการย้อมด้วยขมิ้นและย้อมทับด้วยข้อม เป็นต้น ครูสมศรียังคงรักษาเอกลักษณ์ลวดลายต่าง ๆ แบบดั้งเดิมโดยใช้การทอผ้าด้วยกี่เอว สะท้อนถึงภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาลวดลายใหม่ขึ้นมาจากแรงบันดาลใจในธรรมชาติ เช่น ลายดาวกระจาย ลายเปิด ลายนก เป็นต้น

ย่ามหางยาว

เสื่อปกากะญอ

เอกลักษณ์งานทอผ้าแบบดั้งเดิมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ย่ามหางยาว ซึ่งเป็นย่ามโบราณที่ใช้เวลาออกงานต่าง ๆ ในสมัยก่อนใช้สำหรับไปร่วมงานบุญและถือเป็นเครื่องประดับประจำกายทั้งชายหญิง และ “ผ้าทอ 13 ลาย” เป็นผ้าทอประจำตัวของชนในเผ่าที่ใกล้สูญหาย ครูสมศรีตั้งใจจะอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นสัญลักษณ์ความเชื่อโบราณตามวิถีของชนเผ่าที่ต้องทอผ้า 3 ชั้นมาเย็บต่อกันเป็นหนึ่งผืน ที่มีลวดลายดั้งเดิมมากถึง 13 ลาย มีชายผ้าสองด้านที่แตกต่างกัน คือ ด้านหนึ่งจะเย็บริมขอบผ้า ส่วนอีกด้านหนึ่งจะพื้นเส้นด้ายเป็นชายผ้า เป็นผ้าใช้ห่มประจำตัว โดยจะเอาชายผ้าที่พื้นเส้นด้ายไว้ปลายเท้า หากเสียชีวิตจะใช้ผ้าผืนนี้ห่มร่างกายโดยกลับเอาด้านในออกและเอาชายที่พื้นเส้นด้ายขึ้นด้านบนแทน ถือได้ว่าเป็นชนบประเพณีของชนเผ่าที่มีการสืบทอดและรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ครูสมศรีมีความตั้งใจที่นำผ้าทอมาพัฒนาเป็นตุ๊กตาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนตามความเชื่อโบราณ คือ “ผีแควะ” เป็นผีที่อยู่ในป่า มีขาเดียว และจะต้องหากินเอง ที่เปรียบเหมือนกับชีวิตคนที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยตนเอง

ครูสมศรี มีความภูมิใจที่เกิดเป็นชาวปกากะญอ ได้สืบสานงานหัตถกรรมผ้าทออันมีคุณค่าและเรื่องราวเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่มีมายาวนาน เมื่อความเจริญทางด้านเทคโนโลยีได้เคลื่อนผ่านเข้ามาทำให้วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ครูสมศรี จึงต้องการปลูกฝังให้เด็ก ๆ เห็นคุณค่าของผ้าทอรวมถึงการแต่งกายตามแบบชนเผ่าที่นับวันจะเลือนหายไปทุกที พร้อมทั้งอุทิศแรงกายแรงใจในการถ่ายทอดด้วยการเป็นวิทยากรสอนการทอผ้าให้กับโรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา และที่บ้านไร่ใจสุขอำเภอหางดง ตลอดจนเดินทางไปสอนให้กับชุมชนในอำเภอยี่งอ จันทบุรี เชียงราย อีกทั้งเปิดบ้านให้กลุ่มนักศึกษา ผู้สนใจ เข้ามาศึกษาการทอผ้าและการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้มรดกภูมิปัญญาแห่งชาติพันธุ์นี้คงอยู่สืบไป